

Κεφ. 4

Ειδικοί συντελεστές παραγωγής και διανομή εισοδήματος

Εισαγωγή

Αν το εξωτερικό εμπόριο είναι τόσο επωφελές για μια οικονομία, γιατί να τίθενται εμπόδια στην ελεύθερη διεξαγωγή του; Για να κατανοήσουμε την εμπορική πολιτική μιας χώρας πρέπει να εξετάσουμε τις επιδράσεις του εξωτερικού εμπορίου όχι μόνο στη χώρα ως σύνολο αλλά και στη διανομή του εισοδήματος εντός της χώρας.

Η αλήθεια είναι ότι το διεθνές εμπόριο επηρεάζει σημαντικά τη διανομή του εισοδήματος εντός της επικράτειας κάθε συναλλασσόμενου κράτους, με αποτέλεσμα στην πράξη τα οφέλη από το εμπόριο να κατανέμονται πολύ άνισα.

Υπάρχουν δύο κυρίως λόγοι που το διεθνές εμπόριο έχει ισχυρή επίδραση στη διανομή του εισοδήματος. Πρώτον, οι πόροι δεν μπορούν να μετακινηθούν άμεσα και ανέξοδα από τον ένα κλάδο στον άλλο- ένα βραχυχρόνιο αποτέλεσμα του εμπορίου. Μια μεταβολή στη σύνθεση των αγαθών που παράγει μια οικονομία συνήθως μειώνει τη ζήτηση ορισμένων παραγωγικών συντελεστών, ενώ αντίθετα αυξάνει τη ζήτηση ορισμένων άλλων- ένα μακροχρόνιο αποτέλεσμα του εμπορίου. Για αυτούς τους 2 λόγους το διεθνές εμπόριο είναι επωφελές.

Σε αυτό το κεφάλαιο λοιπόν θα ασχοληθούμε με το 1^ο όφελος του διεθνούς εμπορίου, δηλαδή στη βραχυχρόνια επίδραση του εμπορίου στη διανομή του εισοδήματος όταν οι συντελεστές παραγωγής δεν μπορούν να μετακινηθούν χωρίς κόστος από τον ένα τομέα στον άλλο.

Το υπόδειγμα των ειδικών συντελεστών παραγωγής

Το υπόδειγμα των **ειδικών συντελεστών παραγωγής** αναπτύχθηκε από τους Paul Samuelson και Ronald Jones. Περιγράφει μια οικονομία που παράγει 2 αγαθά και κατανέμει την προσφορά εργασίας ανάμεσα σε 2 τομείς. Ωστόσο σε αντίθεση με το ρικαρδιανό υπόδειγμα, το υπόδειγμα των ειδικών συντελεστών παραγωγής επιτρέπει την ύπαρξη και άλλων παραγωγικών συντελεστών πέραν της εργασίας. Ενώ η εργασία είναι ένας **κινητός συντελεστής παραγωγής** που μπορεί να αλλάζει τομείς, οι υπόλοιποι συντελεστές παραγωγής θεωρούνται **ειδικοί**. Δηλαδή μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά στην παραγωγή συγκεκριμένων αγαθών.

Υποθέσεις υποδείγματος

Φανταστείτε μια οικονομία που μπορεί να παράγει 2 αγαθά, ύφασμα και τρόφιμα. Ωστόσο αντί για 2 συντελεστές παραγωγής υπάρχουν 3: εργασία (L), κεφάλαιο (K) και γη (T). Το ύφασμα παράγεται χρησιμοποιώντας κεφάλαιο και εργασία (δηλαδή χωρίς τη χρήση γης) ενώ τα τρόφιμα παράγονται χρησιμοποιώντας γη και εργασία (δηλαδή χωρίς τη χρήση κεφαλαίου).

Επομένως η εργασία είναι ένας κινητός συντελεστής παραγωγής που μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στους 2 τομείς, ενώ η γη και το κεφάλαιο είναι αμφότεροι ειδικοί συντελεστές παραγωγής που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην παραγωγή ενός μόνο αγαθού.

- Ποια ποσότητα από κάθε αγαθό θα παράγει η οικονομία;

Η παραγόμενη ποσότητα υφάσματος εξαρτάται από την ποσότητα κεφαλαίου και εργασίας που χρησιμοποιούνται στο συγκεκριμένο τομέα. Αυτή η σχέση περιγράφεται από μια συνάρτηση παραγωγής η οποία

εκφράζει την ποσότητα υφάσματος που μπορεί να παραχθεί με κάθε δεδομένη εισροή κεφαλαίου και εργασίας. Η συνάρτηση παραγωγής υφάσματος γράφεται ως:

$$Q_C = Q_C(K, L_C) \quad (4-1)$$

- Q_C είναι η παραγόμενη ποσότητα υφασμάτων
- K είναι το απόθεμα κεφαλαίου
- L_C είναι το εργατικό δυναμικό που απασχολείται στην παραγωγή υφασμάτων.

Ομοίως η συνάρτηση παραγωγής τροφίμων μπορεί να γραφτεί ως:

$$Q_F = Q_F(T, L_F) \quad (4-2)$$

- Q_F είναι η παραγόμενη ποσότητα τροφίμων
- T είναι η προσφορά γης
- L_F είναι το εργατικό δυναμικό που απασχολείται στην παραγωγή τροφίμων

Παραγωγικές δυνατότητες

Το υπόδειγμα των ειδικών συντελεστών παραγωγής υποθέτει ότι καθένας από τους δύο ειδικούς συντελεστές παραγωγής, κεφάλαιο και γη, μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνον σε έναν τομέα, στην υφαντουργία ή στα τρόφιμα αντίστοιχα. Η εργασία μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στους δύο τομείς. Επομένως για να προσδιορίσουμε τις παραγωγικές δυνατότητες της οικονομίας, χρειάζεται να αναρωτηθούμε πως μεταβάλλεται η συνολική παραγόμενη ποσότητα προϊόντος στην οικονομία, καθώς η εργασία μετακινείται από τον έναν τομέα στον άλλο.

Διαγραμματικά, μπορούμε αρχικά να απεικονίσουμε μεμονωμένα τις συναρτήσεις παραγωγής (4.1) και (4.2) και στη συνέχεια να τις συνδυάσουμε για να συναγάγουμε την **καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων**.

Στο Σχήμα 4.1 απεικονίζεται η σχέση ανάμεσα στην εισροή εργασίας και την παραγόμενη ποσότητα υφάσματος. Όσο περισσότερη είναι η εισροή εργασίας, με δεδομένη την προσφορά κεφαλαίου, τόσο περισσότερο προϊόν παράγεται. Στο Σχήμα 4.1 η κλίση της $Q_c(K, L_c)$ αντιπροσωπεύει το οριακό προϊόν εργασίας δηλαδή την επιπλέον ποσότητα προϊόντος που παράγεται όταν προσθέσουμε μια επιπλέον εργατοώρα. Ωστόσο, αν η εισροή εργασίας αυξηθεί χωρίς να αυξηθεί και το κεφάλαιο θα υπάρχουν φυσιολογικά φθίνουσες αποδόσεις: επειδή η πρόσθεση ενός επιπλέον εργάτη σημαίνει ότι κάθε εργάτης έχει λιγότερο κεφάλαιο στη διάθεση του για να εργαστεί, κάθε επιπρόσθετη αύξηση της εργασίας θα συνεισφέρει λιγότερο στην παραγωγή σε σύγκριση με την προηγούμενη. Οι οριακές αποδόσεις αντικατοπτρίζονται στο σχήμα της συνάρτησης παραγωγής. Η $Q_c(K, L_c)$ γίνεται πιο οριζόντια καθώς κινούμαστε προς δεξιά, δείχνοντας ότι το οριακό προϊόν της εργασίας μειώνεται καθώς χρησιμοποιείται περισσότερη εργασία.

Στο Σχήμα 4.2 βλέπουμε το ίδιο με διαφορετικό τρόπο. Σε αυτό το διάγραμμα έχουμε σχεδιάσει απευθείας το οριακό προϊόν της εργασίας ως συνάρτηση της απασχολούμενης εργασίας.

Μπορούμε να απεικονίσουμε τη συνάρτηση παραγωγής τροφίμων με ένα παρόμοιο ζεύγος διαγραμμάτων. Στη συνέχεια μπορούμε να συνδυάσουμε αυτά τα διαγράμματα για να συναγάγουμε την καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων για την οικονομία όπως απεικονίζεται στο

Σχήμα 4.3. Όπως είδαμε στο κεφάλαιο 3 η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων δείχνει τι είναι ικανή να παράγει η οικονομία, δηλαδή σε αυτή την περίπτωση δείχνει ποια ποσότητα τροφίμων μπορεί να παράγει σε κάθε δεδομένη ποσότητα υφάσματος που παράγεται και αντίστροφα.

Το Σχήμα 4.3 αποτελείται από 4 τεταρτημόρια.

- Στο κάτω αριστερά τεταρτημόριο απεικονίζεται η κατανομή της εργασίας.
- Στο κάτω δεξιά τεταρτημόριο απεικονίζεται η συνάρτηση παραγωγής υφασμάτων που είδαμε στο Σχήμα 4-1.
- Στο πάνω αριστερά τεταρτημόριο απεικονίζεται η συνάρτηση παραγωγής τροφίμων.
- Στο πάνω δεξιά τεταρτημόριο απεικονίζονται οι συνδυασμοί υφασμάτων και τροφίμων που μπορούν να παραχθούν.

Στο δεξιό κάτω απεικονίζεται η συνάρτηση παραγωγής υφάσματος που είδαμε στο Σχήμα 4.1. Εδώ, όμως, το σχήμα είναι αναστραμμένο. Μια κίνηση προς τα κάτω, κατά μήκος του κάθετου άξονα, αντιπροσωπεύει μια αύξηση της εισροής εργασίας στον τομέα της υφαντουργίας, ενώ μια κίνηση προς τα δεξιά, κατά μήκος του οριζόντιου άξονα, αντιπροσωπεύει μια αύξηση της παραγόμενης ποσότητας υφάσματος. Στο πάνω αριστερά τεταρτημόριο απεικονίζεται η αντίστοιχη συνάρτηση παραγωγής για τρόφιμα. Και αυτό το σχήμα είναι αναστραμμένο, οπότε μια κίνηση προς τα αριστερά, κατά μήκος του οριζόντιου άξονα, αντιπροσωπεύει μια αύξηση της εισροής εργασίας στον τομέα των τροφίμων, ενώ μια κίνηση προς τα πάνω, κατά μήκος του κάθετου άξονα, αντιπροσωπεύει μια αύξηση της παραγόμενης ποσότητας τροφίμων.

Στο κάτω αριστερά τεταρτημόριο απεικονίζεται η κατανομή της εργασίας στην οικονομία. Μία κίνηση προς τα κάτω κατά μήκος του κάθετου άξονα, αντιπροσωπεύει μια αύξηση της εργασίας που απασχολείται στην υφαντουργία. Αντίθετα, μια κίνηση προς τα αριστερά, κατά μήκος του οριζόντιου άξονα, αντιπροσωπεύει μια αύξηση της εργασίας που απασχολείται στα τρόφιμα. Από τη στιγμή που μια αύξηση της απασχόλησης σε έναν τομέα σημαίνει ότι μειώνεται, η διαθέσιμη εργασία για τον άλλο, οι δυνατοί συνδυασμοί απεικονίζονται από μια φθίνουσα ευθεία. Αυτή η ευθεία ονομάζεται AA στο σχήμα, είναι φθίνουσα υπό γωνία 45 μοιρών.

Για να καταλάβετε γιατί αυτή η ευθεία αντιπροσωπεύει τις δυνατές κατανομές εργασίας, παρατηρήστε ότι όταν το σύνολο της εργασίας απασχολείται στην παραγωγή τροφίμων, η L_F είναι ίση με L , ενώ η L_c είναι ίση με 0. Επομένως εάν από αυτή την κατάσταση αρχίσουμε να μεταφέρουμε σταδιακά εργασία στον τομέα της υφαντουργίας, η μετακίνηση κάθε εργατοώρας θα αυξήσει την L_c κατά μία μονάδα μειώνοντας ταυτόχρονα την L_F κατά μία μονάδα σχεδιάζοντας έτσι μια γραμμή με αυτή την κλίση, μέχρι όλη η προσφορά εργασίας L να απασχοληθεί στον τομέα της υφαντουργίας. Κάθε συγκεκριμένη κατανομή εργασίας ανάμεσα στους δύο τομείς μπορεί να αντιπροσωπευθεί από ένα σημείο πάνω στην ευθεία AA, όπως το σημείο 2.

Τέλος, το πάνω δεξιό τεταρτημόριο του Σχήματος 4.3 μας δείχνει την παραγόμενη ποσότητα προϊόντος στην υφαντουργία. Έτσι, εάν το μεγαλύτερο μέρος της εργασίας κατανέμεται στην παραγωγή τροφίμων, όπως το σημείο 1 στο κάτω αριστερά τεταρτημόριο, και στη συνέχεια

αυξήσουμε την ποσότητα εργασίας που χρησιμοποιείται στην υφαντουργία μέχρι να απασχολούνται πολύ λίγοι εργαζόμενοι στα τρόφιμα, όπως στο σημείο 3. Τα σημεία που αντιστοιχούν στο πάνω δεξιά τεταρτημόριο θα σχεδιάσουν την καμπύλη που ενώνει τα σημεία 1' και 3'. Επομένως, η καμπύλη PP στο πάνω δεξιά τεταρτημόριο δείχνει τις παραγωγικές δυνατότητες της οικονομίας με δεδομένη την προσφορά γης, εργασίας και κεφαλαίου.

Στο ρικαρδιανό υπόδειγμα όπου η εργασία είναι ο μόνος συντελεστής παραγωγής, η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων είναι μια ευθεία γραμμή γιατί το κόστος ευκαιρίας του υφάσματος ως προς τα τρόφιμα είναι σταθερό. Ωστόσο, στο υπόδειγμα των ειδικών συντελεστών παραγωγής, η προσθήκη και άλλων συντελεστών παραγωγής κάνει την καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων PP να στρέφει τα κοίλα προς τα κάτω, αλλάζοντας το σχήμα της σε κοίλο. Η κοίλη PP αντανακλά τις φθίνουσες αποδόσεις εργασίας σε κάθε τομέα, που αποτελούν την κύρια διαφορά ανάμεσα στο υπόδειγμα των ειδικών συντελεστών παραγωγής και το ρικαρδιανό υπόδειγμα.

Παρατηρείστε, ότι καθώς σχεδιάζουμε την PP, μεταφέρουμε εργασία από τον τομέα των τροφίμων στην υφαντουργία. Ωστόσο, αν μεταφέρουμε μια εργατοώρα εργασίας από τα τρόφιμα στην υφαντουργία, αυτή η επιπλέον εισροή θα αυξήσει την ποσότητα προϊόντος σε αυτό τον τομέα ανάλογα με το οριακό προϊόν της εργασίας στην υφαντουργία MPL_C . Επομένως, για να αυξήσουμε την παραγόμενη ποσότητα υφάσματος κατά μία μονάδα, πρέπει να αυξήσουμε την εισροή εργασίας κατά $1/MPL_C$ ώρες. Ταυτόχρονα, κάθε μονάδα εργασίας που εγκαταλείπει την παραγωγή τροφίμων θα μειώσει το προϊόν του

τομέα ανάλογα με το οριακό προϊόν της εργασίας στα τρόφιμα MPL_F . Άρα, για να αυξηθεί η παραγόμενη ποσότητα υφάσματος κατά μία μονάδα, η οικονομία πρέπει να μειώσει την παραγόμενη ποσότητα τροφίμων κατά MPL_F/MPL_C μονάδες. Επομένως, η κλίση της καμπύλης PP που εκφράζει το κόστος ευκαιρίας του υφάσματος ως προς τα τρόφιμα, δηλαδή την ποσότητα τροφίμων που πρέπει να θυσιαστεί για να αυξηθεί η παραγόμενη ποσότητα υφάσματος κατά μία μονάδα.

Τώρα μπορούμε να δούμε γιατί η PP στρέφει τα κοίλα προς τα κάτω, δηλαδή γιατί είναι κοίλη. Καθώς μετακινούμαστε από το 1' στο 3', η L_C αυξάνεται ενώ η L_F μειώνεται. Καθώς μεταφέρεται όλο και περισσότερη εργασία προς τον τομέα της υφαντουργίας, κάθε επιπρόσθετη μονάδα εργασίας καθίσταται λιγότερο πολύτιμη για τον τομέα της υφαντουργίας και περισσότερο πολύτιμη για τον τομέα των τροφίμων. Το κόστος ευκαιρίας (ποσότητα τροφίμων που μειώνεται) κάθε επιπλέον μονάδας υφάσματος αυξάνεται και έτσι η καμπύλη PP γίνεται πιο απότομη καθώς κινούμαστε προς τα κάτω και δεξιά.

Τιμές, μισθοί και κατανομή εργασίας

Το επόμενο βήμα είναι να δούμε πως κατανέμεται η εργασία στην αγορά εργασίας των δύο τομέων παραγωγής.

Πόση εργασία θα απασχολείται σε κάθε τομέα; Για να απαντήσουμε σε αυτή την ερώτηση πρέπει να εξετάσουμε τη ζήτηση και προσφορά στην αγορά εργασίας. Η ζήτηση εργασίας σε κάθε τομέα εξαρτάται από την τιμή του προϊόντος και το ύψος των μισθών. Το ύψος των μισθών με τη σειρά του εξαρτάται από τη συνολική ζήτηση εργασίας από τους παραγωγούς υφάσματος και τροφίμων. Αν γνωρίζουμε τις τιμές του

υφάσματος και των τροφίμων, καθώς και το ύψος των μισθών, μπορούμε να προσδιορίσουμε την απασχόληση και το προϊόν σε κάθε τομέα.

Αρχικά ας δούμε τη ζήτηση εργασίας. Σε κάθε τομέα, οι εργοδότες που έχουν ως στόχο τη μεγιστοποίηση των κερδών τους, θα ζητούν εργασία μέχρι το σημείο όπου η αξία που παράγεται από μια επιπλέον εργατοώρα θα ισούται με το κόστος για την απασχόληση αυτής της επιπλέον εργατοώρας.

Για παράδειγμα, στον τομέα της υφαντουργίας η αξία μιας επιπλέον εργατοώρας είναι ίση με το γινόμενο του οριακού προϊόντος της εργασίας στο ύφασμα επί την τιμή μιας μονάδας υφάσματος $MPL_C \times P_C$. Επομένως, αν ο μισθός της εργασίας είναι w οι εργοδότες θα προσλαμβάνουν εργαζόμενους μέχρι το σημείο όπου $MPL_C \times P_C = w$.

Αυτό που ουσιαστικά μας λέει η εξίσωση 4.4 είναι ότι όταν ο μισθός μειώνεται, με σταθερούς όλους τους άλλους παράγοντες, οι εργοδότες στον τομέα της υφαντουργίας θα θέλουν να προσλάβουν περισσότερους εργαζομένους.

Ομοίως, η αξία μιας επιπλέον εργατοώρας στα τρόφιμα είναι $MPL_F \times P_F$. Επομένως, η καμπύλη ζήτησης στον τομέα των τροφίμων μπορεί να γραφτεί ως

$$MPL_F \times P_F = w \quad (4-5)$$

Ο μισθός w πρέπει να είναι ο ίδιος και στους δύο τομείς λόγω της υπόθεσης ότι η εργασία μπορεί να κινείται ελεύθερα από τον ένα τομέα στον άλλο. Δηλαδή, επειδή η εργασία είναι ένας κινητός συντελεστής παραγωγής, θα μετακινείται από τον τομέα με τον χαμηλό μισθό προς τον τομέα με τον υψηλό μισθό μέχρι οι δύο μισθοί να εξισωθούν. Το

ύψος των μισθών με τη σειρά του προσδιορίζεται από την προϋπόθεση ότι η συνολική ζήτηση εργασίας (η συνολική απασχόληση) πρέπει να ισούται με τη συνολική προσφορά εργασίας.

Σχήμα 4.4

Απεικονίζονται οι 2 καμπύλες ζήτησης εργασίας στο ίδιο διάγραμμα. Παρατηρούμε πως καθορίζονται οι μισθοί και η απασχόληση σε κάθε τομέα, με δεδομένες τις τιμές των τροφίμων και του υφάσματος.

Κατά μήκος του οριζόντιου άξονα του Σχήματος 4.4 βλέπουμε τη συνολική προσφορά εργασίας, L . Μετρώντας από την αριστερή πλευρά του διαγράμματος βλέπουμε την αξία του οριακού προϊόντος της εργασίας στην υφαντουργία, που είναι απλά η καμπύλη MPL_c πολλαπλασιασμένη επί P_c . Αυτή είναι η καμπύλη ζήτησης εργασίας στον τομέα της υφαντουργίας.

Μετρώντας από τη δεξιά πλευρά, βλέπουμε την αξία του οριακού προϊόντος της εργασίας στα τρόφιμα, που είναι η ζήτηση για εργασία στα τρόφιμα. Ο μισθός ισορροπίας και η κατανομή της εργασίας ανάμεσα στους δύο τομείς αντιπροσωπεύονται από το σημείο 1.

- Οι δύο τομείς πρέπει να καταβάλλουν τον ίδιο μισθό γιατί η εργασία μπορεί να μετακινείται από τον ένα τομέα στον άλλο.
- Αν ο μισθός ήταν υψηλότερος στον τομέα της υφαντουργίας, οι εργάτες θα μετακινούνταν από την παραγωγή τροφίμων στην παραγωγή υφασμάτων, μέχρι οι δύο μισθοί να εξισωθούν.
  - Ή αν ο μισθός ήταν υψηλότερος στον τομέα των τροφίμων, οι εργάτες θα μετακινούνταν προς την αντίθετη κατεύθυνση.

- Το σημείο τομής της καμπύλης ζήτησης προσδιορίζει το μισθό ισορροπίας και την κατανομή της εργασίας μεταξύ των δύο τομέων.

Από την παραπάνω ανάλυση για την κατανομή της εργασίας προκύπτει μια χρήσιμη σχέση ανάμεσα στις σχετικές τιμές και την ποσότητα προϊόντος, η οποία έχει γενικότερη ισχύ και δεν περιορίζεται στο υπόδειγμα των ειδικών συντελεστών παραγωγής:

$$MPL_F/MPL_C = -P_C/P_F \quad (4-6)$$

Η αριστερή πλευρά της εξίσωσης αντιστοιχεί στην κλίση της συνάρτησης παραγωγικών δυνατοτήτων στο πραγματικό σημείο παραγωγής, ενώ η δεξιά πλευρά είναι το αρνητικό της σχετικής τιμής του υφάσματος. Σύμφωνα με αυτό το αποτέλεσμα:

- Στο σημείο παραγωγής, η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων πρέπει να εφάπτεται με μια ευθεία γραμμή, της οποίας η κλίση είναι ίση με την αρνητική τιμή του λόγου της τιμής των υφασμάτων προς την τιμή των τροφίμων.

Τι συμβαίνει στην κατανομή της εργασίας και στη διανομή του εισοδήματος όταν μεταβάλλονται οι τιμές των τροφίμων και των υφασμάτων;

Δύο περιπτώσεις:

- Μια ίση αναλογικά μεταβολή στις τιμές
- Μια μεταβολή στις σχετικές τιμές

Μια ισοαναλογική τιμή μεταβολή των τιμών (σελ. 125 στο βιβλίο). Στο Σχήμα 4.6 απεικονίζεται η επίδραση μιας ισοαναλογικής αύξησης των P_C

και P_F . Αν η τιμή και των δύο αγαθών αυξηθεί κατά 10% οι καμπύλες ζήτησης εργασίας θα μετατοπισθούν επίσης προς τα πάνω κατά 10%. Όπως μπορείτε να δείτε στο διάγραμμα αυτές οι μετακινήσεις οδηγούν στην αύξηση των μισθών κατά 10%. Ωστόσο η κατανομή της εργασίας ανάμεσα στους 2 τομείς και η παραγόμενη ποσότητα των δύο αγαθών δεν μεταβάλλονται.

Στην πραγματικότητα δηλαδή όταν P_C και P_F μεταβάλλονται κατά το ίδιο ποσοστό, δεν προκύπτει κάποια πραγματική μεταβολή. Οι μισθοί αυξάνονται κατά το ίδιο ποσοστό με τις τιμές, με αποτέλεσμα να μην επηρεάζονται οι πραγματικοί μισθοί, δηλαδή οι λόγοι των μισθών προς τις τιμές των αγαθών.

Με βάση τα παραπάνω, μπορούμε να διατυπώσουμε μια γενική αρχή:

Οι μεταβολές του γενικού επιπέδου των τιμών δεν έχουν πραγματικές επιδράσεις, δηλαδή δεν μεταβάλλουν τις φυσικές ποσότητες στην οικονομία. Μόνο οι μεταβολές των σχετικών τιμών- στο παράδειγμα μας, της τιμής του υφάσματος ως προς την τιμή των τροφίμων P_C/P_F – επηρεάζουν την ευημερία ή την κατανομή των πόρων.

Μια μεταβολή των σχετικών τιμών. Σκεφτείτε την επίδραση μιας μεταβολής των τιμών που επηρεάζει τις σχετικές τιμές. Στο σχήμα 4.7 απεικονίζεται η επίδραση μιας μεταβολής της τιμής του ενός μόνο αγαθού, εδώ μιας αύξησης κατά 7% της P_C . Η αύξηση της P_C μετατοπίζει κατά την ίδια αναλογία την καμπύλη ζήτησης εργασίας για ύφασμα, με αποτέλεσμα τη μετατόπιση της ισορροπίας από το σημείο 1 στο σημείο 2.

Παρατηρείστε 2 σημαντικά σημεία σχετικά με τα αποτελέσματα της μετατόπισης αυτής. Πρώτον, ο πραγματικός μισθός αυξάνεται, εντούτοις αυξάνεται αναλογικά λιγότερο από την άνοδο της τιμής του υφάσματος. Αν η αύξηση των μισθών ήταν η ίδια αναλογικά με την αύξηση της τιμής του υφάσματος (ήτοι 7%) τότε οι μισθοί θα είχαν αυξηθεί από w^1 σε w^2 . Αντιθέτως, οι μισθοί έχουν μικρότερη αναλογικά αύξηση από το w^1 στο w^2 .

Δεύτερον, όταν αυξάνεται μόνο η P_c , αντίθετα με την περίπτωση της ταυτόχρονης αύξησης των P_c και P_F η εργασία μετακινείται από τον τομέα των τροφίμων στον τομέα της υφαντουργίας και η παραγόμενη ποσότητα υφάσματος αυξάνεται, ενώ η παραγόμενη ποσότητα τροφίμων μειώνεται.

Σχετικές τιμές και διανομή εισοδήματος

Τώρα ας δούμε τις επιδράσεις των μεταβολών των σχετικών τιμών στη διανομή εισοδήματος.

Ας δούμε πάλι το Σχήμα 4.7, που δείχνει τις επιδράσεις μιας αύξησης της τιμής του υφάσματος. Έχουμε ήδη πει ότι εάν η P_c αυξάνεται κατά 7%. Τότε, ο μισθός θα αυξηθεί λιγότερο από 7%.

Επομένως εάν αυξηθεί η τιμή του υφάσματος κατά 7% θα αναμένουμε ο μισθός να αυξηθεί μόνο ας πούμε κατά 3%.

Ας δούμε τι συνεπάγεται αυτό για τα εισοδήματα των τριών ομάδων, δηλαδή των εργατών, των κεφαλαιούχων και των γαιοκτημόνων.

Οι εργάτες αντιλαμβάνονται ότι ο μισθός τους έχει αυξηθεί, αλλά σε μικρότερο ποσοστό από την αύξηση της τιμής του υφάσματος. Επομένως, ο πραγματικός μισθός τους ως προς το ύφασμα (η ποσότητα

του υφάσματος που μπορούν να αγοράσουν με το εισόδημα που έχουν από το μισθό τους), w/P_c , μειώνεται, ενώ ο πραγματικός τους μισθός ως προς τα τρόφιμα w/P_F , αυξάνεται.

Με βάση τα παραπάνω δεν μπορούμε να αποφανθούμε αν οι εργάτες βρίσκονται σε καλύτερη ή χειρότερη θέση. Η απάντηση εξαρτάται από τη σχετική σημασία των τροφίμων και του υφάσματος στην κατανάλωση των εργατών.

Ωστόσο, οι ιδιοκτήτες κεφαλαίου είναι κατηγορηματικά σε καλύτερη θέση. Ο πραγματικός μισθός ως προς το ύφασμα έχει μειωθεί, άρα τα κέρδη των ιδιοκτητών κεφαλαίου ως προς το προϊόν που παράγουν ύφασμα αυξάνονται. Δηλαδή το εισόδημα των ιδιοκτητών κεφαλαίου θα αυξηθεί κατά μεγαλύτερο ποσοστό από την αύξηση της τιμής του υφάσματος. Επειδή, η P_c αυξάνεται με τη σειρά της σε σύγκριση με την P_f είναι εμφανές ότι το εισόδημα των ιδιοκτητών κεφαλαίου αυξάνεται ως προς και τα 2 αγαθά.

Αντίθετα, οι ιδιοκτήτες γης είναι κατηγορηματικά σε χειρότερη θέση. Χάνουν για 2 λόγους. Αφενός αυξάνεται ο πραγματικός μισθός ως προς τα τρόφιμα (το αγαθό που παράγουν) περιορίζοντας το εισόδημα τους και αφετέρου η αύξηση της τιμής του υφάσματος μειώνει την αγοραστική τους δύναμη σε κάθε δεδομένο εισόδημα.

Διεθνές εμπόριο στο υπόδειγμα των ειδικών συντελεστών παραγωγής

Όπως είδαμε παραπάνω οι μεταβολές των σχετικών τιμών έχουν ισχυρή επίδραση στη διανομή εισοδήματος δημιουργώντας κερδισμένους και χαμένους. Τώρα θέλουμε να συνδέσουμε τις μεταβολές των σχετικών τιμών με το διεθνές εμπόριο, καθώς και τις προβλέψεις για τους

κερδισμένους και τους χαμένους με τον εμπορικό προσανατολισμό κάθε τομέα.

Για να υπάρχει διεθνές εμπόριο, θα πρέπει η διεθνής σχετική τιμή που αντιμετωπίζει μια χώρα να διαφέρει από τη σχετική τιμή που θα επικρατούσε χωρίς διεθνές εμπόριο.

Τώρα, στο Σχήμα 4.10 περιλαμβάνεται η καμπύλη σχετικής προσφοράς για την παγκόσμια οικονομία.

Γιατί η καμπύλη σχετικής προσφοράς της παγκόσμιας οικονομίας μπορεί να είναι διαφορετική από την αντίστοιχη καμπύλη της οικονομίας μας με τους ειδικούς συντελεστές παραγωγής;

Οι λόγοι μπορεί να είναι πολλοί. Οι υπόλοιπες χώρες μπορεί να έχουν διαφορετικές τεχνολογίες, όπως στο ρικαρδιανό υπόδειγμα. Επίσης, τώρα που το υπόδειγμα μας έχει περισσότερους από έναν συντελεστές παραγωγής, οι υπόλοιπες χώρες μπορεί να διαφέρουν και ως προς τους πόρους τους, δηλαδή τις συνολικές ποσότητες γης, κεφαλαίου και εργασίας που είναι διαθέσιμες. **Αυτό που έχει σημασία εδώ είναι ότι η οικονομία αντιμετωπίζει μια διαφορετική σχετική τιμή όταν είναι ανοικτή στο διεθνές εμπόριο.**

Η μεταβολή της σχετικής τιμής απεικονίζεται στο Σχήμα 4.10. Όταν η οικονομία είναι ανοικτή στο διεθνές εμπόριο η σχετική τιμή του υφάσματος προσδιορίζεται από τη διεθνή σχετική προσφορά και ζήτηση και ισούται με $(P_C/P_F)^2$. Χωρίς διεθνές εμπόριο, η σχετική τιμή θα ήταν χαμηλότερη, ίση με $(P_C/P_F)^1$. Η αύξηση της σχετικής τιμής από $(P_C/P_F)^1$ σε $(P_C/P_F)^2$ παρακινεί την οικονομία να παράγει σχετικά περισσότερο ύφασμα.

Την ίδια στιγμή οι καταναλωτές αντιδρούν στην αύξηση της σχετικής τιμής του υφάσματος ζητώντας σχετικά περισσότερα τρόφιμα. Επομένως, στην υψηλότερη σχετική τιμή $(P_C/P_F)^2$ η οικονομία εξάγει ύφασμα και εισάγει τρόφιμα.

Αν το άνοιγμα στο διεθνές εμπόριο είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της σχετικής τιμής του υφάσματος, οι μεταβολές της σχετικής προσφοράς και ζήτησης θα ήταν αντίστροφες και η οικονομία θα εξήγε τρόφιμα και θα εισήγαγε ύφασμα. Μπορούμε να συνοψίσουμε τα συμπεράσματα μας λέγοντας ότι όταν μια οικονομία ανοίγεται στο διεθνές εμπόριο εξάγει τα αγαθά που η σχετική τιμή τους έχει αυξηθεί και εισάγει τα αγαθά που η σχετική τιμή τους έχει μειωθεί.

Διανομή εισοδήματος και τα κέρδη από το εμπόριο

Τώρα είναι η στιγμή να απαντήσουμε σε ένα σημαντικό ερώτημα: Ποιος κερδίζει και ποιος χάνει από το διεθνές εμπόριο; Αρχικά εξετάζουμε πως επηρεάζεται η ευημερία συγκεκριμένων ομάδων και στη συνέχεια θα δούμε πως επηρεάζεται η συνολική ευημερία μιας χώρας.

Προκειμένου να αξιολογήσουμε τις επιδράσεις του διεθνούς εμπορίου σε συγκεκριμένες ομάδες πρέπει να γνωρίζουμε πως αυτό επηρεάζει τη σχετική τιμή των εμπορεύσιμων αγαθών. Προηγουμένως είδαμε ότι το άνοιγμα στο εξωτερικό εμπόριο θα αυξήσει τη σχετική τιμή του αγαθού στο νέο εξαγωγικό τομέα. Μπορούμε να συνδέσουμε αυτή την πρόβλεψη με τα αποτελέσματα μας για την επίδραση των μεταβολών των σχετικών τιμών στη διανομή του εισοδήματος. Συγκεκριμένα, είδαμε ότι ο ειδικός συντελεστής παραγωγής στον τομέα όπου η σχετική τιμή αυξάνεται θα κερδίσει, ενώ ο ειδικός συντελεστής παραγωγής στον άλλο

τομέα (όπου η τιμή μειώνεται) θα χάσει. Επίσης, είδαμε ότι η μεταβολή της ευημερίας του κινητού συντελεστή παραγωγής είναι αμφίβολη.

Επομένως το γενικό συμπέρασμα είναι απλό:

Το εμπόριο ωφελεί τον ειδικό συντελεστή παραγωγής που απασχολείται στον εξαγωγικό τομέα κάθε χώρας, αλλά ζημιώνει τον ειδικό συντελεστή παραγωγής που απασχολείται στους τομείς που είναι ανταγωνιστικοί προς τις εισαγωγές, ενώ η επίδραση τους στους κινητούς συντελεστές παραγωγής είναι αμφίβολη.

Πριν εξετάσουμε τα συνολικά κέρδη από το εμπόριο, πρέπει να διατυπώσουμε ορισμένες βασικές σχέσεις ανάμεσα στις τιμές, την παραγωγή και την κατανάλωση.

Σε μια χώρα χωρίς εμπόριο, η παραγωγή ενός αγαθού πρέπει να ισούται με την κατανάλωση του.

Αν D_C η κατανάλωση υφάσματος και D_F η κατανάλωση τροφίμων, τότε σε μια κλειστή οικονομία θα ισχύει $D_C = Q_C$ και $D_F = Q_F$. Το διεθνές εμπόριο προσφέρει τη δυνατότητα οι αναλογίες υφάσματος και τροφίμων που καταναλώνονται να διαφέρουν από τις αναλογίες που παράγονται. Αλλά ενώ οι ποσότητες κάθε αγαθού που καταναλώνει και παράγει μια χώρα μπορεί να διαφέρουν, εντούτοις μια χώρα δεν μπορεί να δαπανά περισσότερα από όσα κερδίζει. Η αξία της κατανάλωσης πρέπει να ισούται με την αξία της παραγωγής. Δηλαδή,

$$P_C \times D_C + P_F \times D_F = P_C \times Q_C + P_F \times Q_F$$

Ή αναδιατυπώνοντας τους όρους της παραπάνω εξίσωσης,

$$D_F - Q_F = (P_C / P_F) \times (Q_C - D_C) \quad (4.8)$$

Όπου $D_F - Q_F$ είναι οι εισαγωγές τροφίμων της οικονομίας, δηλαδή το μέγεθος της διαφοράς μεταξύ κατανάλωσης και παραγωγής τροφίμων. Το δεξί μέλος της παραπάνω εξίσωσης είναι το γινόμενο της σχετικής τιμής του υφάσματος επί της διαφοράς παραγωγής και κατανάλωσης υφάσματος, δηλαδή οι εξαγωγές υφάσματος της οικονομίας.

Επομένως, σύμφωνα με την εξίσωση αυτή, οι εισαγωγές τροφίμων ισούνται με το γινόμενο των εξαγωγών υφάσματος επί τη σχετική τιμή του υφάσματος. Παρότι δεν μας λέει τι ποσότητες θα εισάγει ή θα εξάγει η οικονομία, μας δείχνει ότι η ποσότητα που έχει την οικονομική δυνατότητα να εισάγει η οικονομία περιορίζεται από το ύψος των εξαγωγών της. Έτσι, η εξίσωση (4.8) είναι γνωστή ως **εισοδηματικός περιορισμός**.

Ας δούμε λίγο τον εισοδηματικό περιορισμό σχηματοποιημένο. Στο Σχήμα 4.11 μπορούμε να διακρίνουμε 2 σημαντικά χαρακτηριστικά του εισοδηματικού περιορισμού σε μια οικονομία με διεθνές εμπόριο.

Πρώτον, η κλίση του εισοδηματικού περιορισμού ισούται με μείον P_C / P_F δηλαδή με το αρνητικό της σχετικής τιμής του υφάσματος, καθώς όταν η οικονομία περιορίζει την κατανάλωση υφάσματος κατά μία μονάδα, η αποταμίευση της, P_C , της δίνει τη δυνατότητα να αγοράσει P_C / P_F επιπλέον μονάδες τροφίμων. Με άλλα λόγια, μια μονάδα υφάσματος μπορεί να ανταλλαχθεί στις διεθνείς αγορές με P_C / P_F μονάδες τροφίμων.

Δεύτερον, ο εισοδηματικός περιορισμός εφάπτεται της καμπύλης παραγωγικών δυνατοτήτων στο σημείο που αντιπροσωπεύει την επιλογή παραγωγής της οικονομίας (σημείο 1 εδώ). Δηλαδή, η οικονομία έχει πάντα τη δυνατότητα να καταναλώσει ότι παράγει.

Ο βασικός λόγος που το διεθνές εμπόριο δυνητικά ωφελεί μια χώρα είναι ότι διευρύνει τις οικονομικές της επιλογές. Η διεύρυνση των επιλογών της σημαίνει ότι είναι πάντα δυνατή η αναδιανομή του εισοδήματος ώστε όλοι να είναι κερδισμένοι από το διεθνές εμπόριο.

Το γεγονός ότι όλοι μπορεί να είναι ωφελημένοι από το διεθνές εμπόριο, δυστυχώς, δεν σημαίνει ότι στην πράξη όλοι κερδίζουν. Στον πραγματικό κόσμο, η ύπαρξη τόσο χαμένων, όσο και κερδισμένων από το διεθνές εμπόριο είναι ένας από τους πιο σημαντικούς λόγους που το διεθνές εμπόριο δεν είναι ελεύθερο.

Η πολιτική οικονομία του εμπορίου: Μια πρώτη προσέγγιση (Σλάιντ 35)

Το διεθνές εμπόριο δεν έχει μόνο κερδισμένους αλλά και χαμένους. Αυτό το συμπέρασμα είναι κρίσιμο για να καταλάβουμε τους προβληματισμούς που διαμορφώνουν στην πράξη την εμπορική πολιτική στις σύγχρονες οικονομίες.

Στον πραγματικό κόσμο, δεν χάνουν μόνο οι ιδιοκτήτες κεφαλαίου στους κλάδους που ανταγωνίζονται τις εισαγωγές, αλλά και ένα μέρος του εργατικού δυναμικού σε αυτούς τους κλάδους. Ορισμένοι από αυτούς τους εργαζομένους (ιδίως οι ανειδίκευτοι εργάτες) δυσκολεύονται κατά τη μετάβαση από τον τομέα που ανταγωνίζεται τις εισαγωγές (όπου το εξωτερικό εμπόριο μειώνει την απασχόληση) στους εξαγωγικούς κλάδους (όπου το εμπόριο αυξάνει την απασχόληση). Ορισμένοι παραμένουν άνεργοι για μακρύ χρονικό διάστημα.

Στις ΗΠΑ οι εργάτες που απασχολούνται στους ανταγωνιστικούς προς τις εισαγωγές κλάδους λαμβάνουν αρκετά χαμηλότερους μισθούς από το μέσο μισθό ενώ αυτοί που λαμβάνουν τους χαμηλότερους μισθούς είναι

πιθανότερο να μείνουν άνεργοι εξαιτίας του ανταγωνισμού από τις εισαγωγές. Για παράδειγμα το 2012 ο μέσος μισθός των εργατών παραγωγής στον κλάδο της υφαντουργίας ήταν 35% χαμηλότερος από το μέσο μισθό των εργατών παραγωγής στο σύνολο των κλάδων.

Επομένως το εμπόριο θα πρέπει να επιτρέπεται μόνο όταν δεν θίγει όσους έχουν χαμηλό εισόδημα;

Ελάχιστοι οικονομολόγοι θα συμφωνούσαν με αυτή την άποψη. Παρά την αναμφισβήτητη σπουδαιότητα της διανομής του εισοδήματος, οι περισσότεροι οικονομολόγοι τίθενται υπέρ του, περισσότερο ή λιγότερο, ελεύθερου εμπορίου.

Διεθνές εμπόριο και ανεργία

Το άνοιγμα στο διεθνές εμπόριο έχει ως αποτέλεσμα τη μετακίνηση θέσεων απασχόλησης από τους κλάδους που ανταγωνίζονται τις εισαγωγές προς τους εξαγωγικούς κλάδους. Όπως έχουμε δει, αυτή η διαδικασία δεν είναι ούτε άμεση ούτε ανέξοδη. Ορισμένοι εργαζόμενοι στους τομείς που είναι ανταγωνιστικοί προς τις εισαγωγές μένουν άνεργοι και δυσκολεύονται να βρουν νέες θέσεις απασχόλησης στους αναπτυσσόμενους εξαγωγικούς τομείς.

Αλλά ποιο είναι το τμήμα της ανεργίας που οφείλεται στο διεθνές εμπόριο;

Το κλείσιμο των εργοστασίων εξαιτίας του ανταγωνισμού από το εισαγωγικό εμπόριο ή οι μεταφορές παραγωγικών μονάδων στο εξωτερικό λαμβάνουν μεγάλη δημοσιότητα, αλλά ευθύνονται για ένα πολύ μικρό ποσοστό των θέσεων απασχόλησης που χάνονται ακούσια.

Σύμφωνα με την Στατιστική Υπηρεσία των ΗΠΑ:

- Από το 2001 μέχρι το 2010, το εισαγωγικό εμπόριο ή η μεταφορά παραγωγικών μονάδων στο εξωτερικό ευθύνονταν μόλις για το 2% των θέσεων απασχόλησης που χάθηκαν ακούσια.
- Το Σχήμα 4.12 δείχνει ότι στις ΗΠΑ δεν φαίνεται να υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στο ποσοστό ανεργίας και τις εισαγωγές ως ποσοστό του ΑΕΠ.
  - Η ανεργία είναι κυρίως ένα μακροοικονομικό φαινόμενο και αυξάνεται στις περιόδους οικονομικής ύφεσης.
  - Ο καλύτερος τρόπος για τη μείωση της ανεργίας είναι η υιοθέτηση μακροοικονομικών πολιτικών που ενισχύουν την οικονομική ανάκαμψη και όχι ο προστατευτισμός από τις εισαγωγές.

Διεθνής κινητικότητα της εργασίας

Σε αυτή την ενότητα θα δούμε πως μπορούμε να προσαρμόσουμε το υπόδειγμα των ειδικών συντελεστών παραγωγής για να εξετάσουμε τις επιδράσεις της κινητικότητας της εργασίας. Στο σύγχρονο κόσμο οι περιορισμοί στην ελεύθερη διακίνηση της εργασίας είναι αναρίθμητοι-όλες σχεδόν οι χώρες εμποδίζουν την είσοδο μεταναστών στην επικράτεια τους. Επομένως, στην πράξη η κινητικότητα εργασίας είναι μικρότερη από την κινητικότητα του κεφαλαίου.

Στις προηγούμενες ενότητες είδαμε ότι οι εργαζόμενοι μετακινούνται ανάμεσα στους τομείς της υφαντουργίας και των τροφίμων εντός των συνόρων μιας χώρας μέχρι να εξισωθούν οι μισθοί ανάμεσα στους δύο τομείς. Όταν υπάρχει η δυνατότητα μετανάστευσης στο εξωτερικό, οι

εργαζόμενοι θα θέλουν να μετακινηθούν από τη χώρα με τους χαμηλούς μισθούς προς τη χώρα με τους υψηλούς μισθούς.

Για να εστιάσουμε στη διεθνή μετανάστευση, διατηρώντας την απλότητα της ανάλυσης μας, ας υποθέσουμε ότι δυο χώρες παράγουν ένα μόνο αγαθό χρησιμοποιώντας εργασία και έναν μη κινητό συντελεστή, τη γη. Από τη στιγμή που υπάρχει ένα μόνο αγαθό δεν υπάρχει εμπόριο. Ωστόσο, θα υπάρχει «εμπόριο» υπηρεσιών εργασίας όταν οι εργαζόμενοι θα επιλέγουν τους υψηλότερους μισθούς. Όταν δεν υπάρχει μετανάστευση, οι μισθολογικές διαφορές μεταξύ των χωρών μπορεί να οφείλονται σε τεχνολογικές διαφορές ή εναλλακτικά σε διαφορές της διαθέσιμης γης σε σχέση με τη διαθέσιμη εργασία.

Στο Σχήμα 4.13 απεικονίζονται οι αιτίες και τα αποτελέσματα της διεθνούς κινητικότητας της εργασίας. Στον οριζόντιο άξονα μετριέται το συνολικό παγκόσμιο εργατικό δυναμικό. Οι δυο καμπύλες οριακού προϊόντος αντιπροσωπεύουν την παραγωγή του ίδιου αγαθού σε διαφορετικές χώρες.

Επίσης, υποθέτουμε ότι οι μισθοί που μετρώνται στον κάθετο άξονα αντιπροσωπεύουν τους πραγματικούς μισθούς.

- Αρχικά, υπάρχουν OL^1 εργάτες στην Ημεδαπή, που λαμβάνουν ένα χαμηλότερο πραγματικό μισθό (σημείο C) από τους L^1O^* εργάτες στην Αλλοδαπή (σημείο B).

Με δεδομένα αυτά της απασχόλησης, οι διαφορές στην τεχνολογία και τη γη που διαθέτει κάθε χώρα είναι τέτοιες ώστε οι πραγματικοί μισθοί να είναι υψηλότεροι στην Αλλοδαπή (σημείο B) σε σύγκριση με την Ημεδαπή (σημείο C).

Τώρα υποθέστε ότι οι εργαζόμενοι έχουν τη δυνατότητα να μετακινούνται μεταξύ των δύο χωρών του υποδείγματος μας. Οι εργαζόμενοι θα μετακινηθούν από την Ημεδαπή προς την Αλλοδαπή. Αυτή η μετακίνηση θα μειώσει το εργατικό δυναμικό αυξάνοντας τον πραγματικό μισθό στην Ημεδαπή, ενώ αντίθετα θα αυξήσει το εργατικό δυναμικό μειώνοντας τον πραγματικό μισθό στην Αλλοδαπή.

Αν δεν υπάρχουν εμπόδια στην κίνηση της εργασίας αυτή η διαδικασία θα συνεχισθεί μέχρι οι πραγματικοί μισθοί στις δυο χώρες να εξισωθούν. Τελικά, η κατανομή του παγκόσμιου εργατικού δυναμικού θα είναι OL^2 εργαζόμενοι στην Ημεδαπή και L^2O^* εργαζόμενοι στην Αλλοδαπή (σημείο A).

Πρέπει να επισημάνουμε 3 σημεία σχετικά με την ως άνω ανακατανομή του εργατικού δυναμικού στον κόσμο.

1. Οδηγεί στη σύγκλιση των πραγματικών μισθών. Οι πραγματικοί μισθοί αυξάνονται στην Ημεδαπή και μειώνονται στην Αλλοδαπή.
2. Αυξάνει τη συνολική ποσότητα του προϊόντος που παράγεται στον κόσμο. Η ποσότητα του προϊόντος της Αλλοδαπής αυξάνεται κατά την περιοχή κάτω από την καμπύλη του οριακού προϊόντος από L^1 σε L^2 , ενώ η ποσότητα του προϊόντος της Ημεδαπής μειώνεται κατά την αντίστοιχη περιοχή κάτω από την καμπύλη του δικού της οριακού προϊόντος.
3. Παρά το συνολικό όφελος, ορισμένοι άνθρωποι πλήττονται από αυτή την μεταβολή. Όσοι αρχικά εργάζονταν στην Ημεδαπή λαμβάνουν ψηλότερους πραγματικούς μισθούς, αλλά όσοι αρχικά εργάζονταν στην Αλλοδαπή λαμβάνουν χαμηλότερους πραγματικούς μισθούς. Οι ιδιοκτήτες γης στην Αλλοδαπή

ωφελούνται από τη μεγαλύτερη προσφορά εργασίας, αλλά οι ιδιοκτήτες γης στην Ημεδαπή είναι σε χειρότερη θέση.

Μελέτη περίπτωσης

Σύγκλιση μισθών στην εποχή της μαζικής μετανάστευσης

- Οδηγεί η μετανάστευση στις μεταβολές των μισθών που προβλέψαμε παραπάνω;
- Στον Πίνακα 4.1 φαίνεται ότι το 1870 οι πραγματικοί μισθοί ήταν πολύ υψηλότεροι στις χώρες προορισμού απ' ό,τι στις χώρες προέλευσης.
- Είναι η εποχή (τέλη 19^{ου} αιώνα και αρχές του 20^{ου}) όπου η διεθνής οικονομία έχει αρχίσει να ενοποιείται με το σιδηρόδρομο, τα ατμόπλοια και τον τηλεγράφο και που ακόμη δεν υπήρχαν νομικοί περιορισμοί για τη μετανάστευση και άρα δεκάδες εκατομμύρια άνθρωποι διέσχιζαν τεράστιες αποστάσεις αναζητώντας έναν καλύτερο τρόπο ζωής.

Προσκάλεσε αυτή η διαδικασία σύγκλιση μισθών;

- Μέχρι την αρχή του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου το 1913, οι μισθοί αυξάνονταν ταχύτερα στις χώρες προέλευσης απ' ό,τι στις χώρες προορισμού (με εξαίρεση τον Καναδά).
- Η μετανάστευση είχε ως αποτέλεσμα τη σύγκλιση των μισθών στον κόσμο.

Μελέτη περίπτωσης

Μετανάστευση και η οικονομία των ΗΠΑ

- Όπως φαίνεται στο σχήμα 4.14 το ποσοστό των μεταναστών στην πληθυσμό των ΗΠΑ είχε μεγάλες διακυμάνσεις στους 2 τελευταίους αιώνες.
- Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, το ποσοστό των μεταναστών στις ΗΠΑ αυξήθηκε σημαντικά.
  - Μαζική μετανάστευση από την Ανατολική και Νότια Ευρώπη.
- Στη δεκαετία του 1920 επιβλήθηκαν αυστηροί περιορισμοί στη μετανάστευση.
  - Οι μετανάστες αποτελούσαν έναν ελάχιστο παράγοντα στις ΗΠΑ μέχρι τη δεκαετία του 1960.
- Ένα νέο κύμα μετανάστευσης άρχισε το 1970.
  - Κυρίως από τη Λατινική Αμερική και την Ασία.
- Μέχρι το 2012, το 16,1% του εργατικού δυναμικού των ΗΠΑ είχε γεννηθεί στο εξωτερικό.

Πως επηρέασε την αμερικανική οικονομία αυτό το νέο κύμα μετανάστευσης;

Το πιο άμεσο αποτέλεσμα ήταν η αύξηση του εργατικού δυναμικού. Μέχρι το 2012, οι εργαζόμενοι που είχαν γεννηθεί σε άλλη χώρα ανέρχονταν στο 16,1% του εργατικού δυναμικού των ΗΠΑ- δηλαδή χωρίς μετανάστες οι ΗΠΑ θα είχαν 16% λιγότερους εργαζομένους.

Με σταθερούς όλους τους άλλους παράγοντες θα περιμέναμε η αύξηση του εργατικού δυναμικού να μειώσει τους μισθούς.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία οι μέσοι μισθοί στις ΗΠΑ είναι 3% χαμηλότεροι από όσο θα ήταν αν δεν υπήρχαν μετανάστες. Ωστόσο οι συγκρίσεις των μέσων μισθών μπορεί να είναι παραπλανητικές, γιατί οι μετανάστες έχουν πολύ διαφορετικό επίπεδο εκπαίδευσης σε σχέση με το συνολικό πληθυσμό των ΗΠΑ.

- Κατά το πρόσφατο μεταναστευτικό κύμα, η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στους εργαζόμενους με χαμηλά επίπεδα εκπαίδευσης, οι οποίοι έγιναν πιο άφθονοι.
  - οι μισθοί των γηγενών εργαζομένων με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης μειώθηκαν, ενώ αντίθετα οι μισθοί των γηγενών εργαζομένων με υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης αυξήθηκαν,
  - η μισθολογική ανισότητα ανάμεσα στους εργαζόμενους με χαμηλό και υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης διευρύνθηκε.